

КОМПЛЕКС ПОДГОТОВИТЕЛЬНЫХ ДОПЕРЕВОДЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ САМООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Резюме

В статье освещён практический аспект формирования самообразовательной компетентности студентов неязыковых специальностей, описаны основные этапы этого процесса, приведены примеры приёмов работы и основных видов подготовительных допереводческих упражнений для обучения переводу профессионально-ориентированных текстов студентами неязыковых специальностей на занятиях по иностранному языку для профессионального общения.

Ключевые слова: самообразовательная компетентность, студенты неязыковых специальностей, комплекс упражнений, система упражнений, иностранный язык для профессионального общения.

Oksana Kopyl

COMPLEX OF PREPARATORY EXERCISES FOR SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE FORMATION OF THE STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALTIES

Summary

The article considers practical aspect of self-educational competence formation of the students of technical specialties describes main stages of the process, gives examples of techniques and types of preparatory exercises for teaching translation of professional texts to the students of technical specialties at the lessons of English for specific purposes.

Key words: self-educational competence, students of technical specialties, complex of exercises, system of exercises, English for specific purposes.

УДК 371

А.С. Ратушинська

НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ У САМООСВІТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розкриваються принципи самоосвіти вчителя початкових класів, виділяються основні умови та напрямки формування навчально-пізнавальної діяльності вчителя початкової школи у процесі самоосвіти. Всебічно розглядаються поняття "самоосвіта" та "навчально-пізнавальна діяльність", описуються складові самоосвітньої діяльності вчителя початкових класів. На основі вивчення великого масиву наукової інформації автор дає оцінку змісту та формам здійснення самостійної діяльності вчителя початкової школи.

Ключові слова: неперервна самоосвіта, організація самоосвітньої діяльності, навчально-пізнавальна діяльність, творчість, мобільність, самореалізація, компетентність, мотивація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Складні соціально-економічні проблеми в житті українського суспільства обумовлюють нові підходи до всіх ланок освітньої системи. У таких умовах успішною і конкурентоспроможною буде людина, здатна до постійних змін, перекваліфікації, на що вказується в освітніх документах, Державній національній програмі "Освіта" (Україна XXI), Національній доктрині розвитку освіти, програмі "Вчитель". На сучасному етапі школа покликана не тільки доводити учням знання з основних наук, не тільки прищеплювати їм необхідні уміння і навички, не тільки знайомити з основними видами виробництва і новітніми технологіями, а й всебічно розвивати здібності до творчого застосування знань згідно конкретних обставин.

Проблема розвитку навчально-пізнавальної самостійності як властивості особистості особливо гостро постає перед вітчизняною освітою. Вчитель початкових класів повинен самостійно займатися навчально-пізнавальною діяльністю, направленою на розвиток своєї особистості. Цей процес, однак, наштовхується на ряд протиріч, головне з яких – невідповідність традиційної системи навчання та виховання нинішнім соціально-економічним умовам реформування суспільства, що породила нове соціальне замовлення стосовно до різних рівнів освіти: формування особистості, здатної до творчого, свідомого, самостійного визначення своєї діяльності. Тому проблема пошуку найбільш ефективних педагогічних засад розвитку навчально-пізнавальної діяльності вчителя є особливо актуальним і стає найважливішим напрямком сучасних наукових досліджень: індивідуальний розвиток педагогів. Учитель повинен розвиватися, удосконалювати свою професійну компетентність, педагогічну майстерність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. У педагогічній науці обговорюється думка про те, що формування у вчителів самоосвіти нерозривно пов'язане з активізацією їх навчально-пізнавальної діяльності (О. Аксьонова,

І. Дичківська, І. Зязюн, Л. Карамушка, Г. Ковальчук, О. Пехота, В. Ягупов). Саме поняття "самоосвіта" вже неодноразово формулювалось у публікаціях вітчизняних науковців (Б. Корольов, К. Лівітан А. Дзундза) й досліджувалось безпосередньо автором. Питання актуальності самоосвітньої діяльності вчителів розкривається у наукових працях відомих українських педагогів (А. Алексюк, А. Аюризанайн, В. Буряк, П. Підкасистий, В. Шпак, В. Ягупов, М. Ярмаченко). Підкреслюючи визначну роль самостійної роботи в інтелектуальних здібностей особистості, В.Г.Кремень вказував на формування здатності до самовдосконалення і творчого пошуку: "Треба переходити до моделі випереджувальної освіти, в якій цінностями є самостійність, професіоналізм, мобільність, комунікативність" [6, с. 5]. У роботах С. Сисоевої розглядалося питання про особистісний розвиток і саморозвиток особистості, що є, на її погляд, головною метою освіти [7, с. 29]. Згідно цього науково-методична і професійна діяльність педагога повинна спрямовуватися на розробку новітніх навчальних матеріалів, які забезпечать інтенсивність засвоєння інформації та активізацію інтелектуального й творчого потенціалу особистості. Тому досягти високого рівня інтелектуального розвитку особистості можливо тільки через новий підхід до використання форм активізації навчально-пізнавальної діяльності, серед яких ми відокремлюємо самостійну роботу.

Самостійна робота є тією основою, що забезпечує саморозвиток фахівця як творчої особистості. Як відзначає Л.Хомич, саме зміст психолого-педагогічної підготовки дозволяє формувати такі компоненти саморозвитку, як: самовизначення, самореалізація, самоорганізація, самоаналіз [9, с. 14]. Самостійна робота – така навчально-пізнавальна діяльність, в якій особистість самостійно визначає зміст і послідовність розумових і практичних дій та операцій, темп виконання завдання. Організація самостійної роботи вчителя початкових класів потребує визначення ролі самоосвіти у розвитку особистості, самостійної навчальної діяльності та знання основних її складників.

Мета статті: визначити та проаналізувати основні засади навчально-пізнавальної діяльності вчителя початкових класів у процесі самоосвіти.

Для досягнення мети було поставлено ряд завдань:

- обґрунтувати поняття "самоосвіта" та "навчально-пізнавальна діяльність педагога";
- розкрити зміст і форми, принципи, умови самоосвітньої діяльності вчителя початкової школи;
- визначити напрямки реалізації та основні компоненти навчально-пізнавальної самоосвітньої діяльності вчителя.

Виклад основного матеріалу, дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення педагогічної компетентності, що складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи.

Самоосвіта – це неперервний процес саморозвитку та самовдосконалення педагогів. Н.Гавриш та Т.Лопухіною були визначені такі соціально-педагогічні характеристики готовності педагога до самоосвітньої діяльності: спрямованість на неперервну самоосвітню діяльність, перспективність, постійний пошук, осмислення та затвердження нових значень професійної педагогічної діяльності; висока адаптивність до змін у педагогічній діяльності, мобільність у застосуванні новітніх програм та технологій; готовність до свідомої корекції власної професійної діяльності, поведінки та ставлення; відкритість новому досвіду, професійна активність, творча індивідуальність, готовність до розв'язання креативних завдань; самокритичність, відповідальність, доцільність; постійне підвищення рівня спілкування, комунікації з іншими суб'єктами взаємодії [4, с. 8]. Тобто, самоосвіта – цілеспрямований процес, який здійснює особистість на основі цілеспрямованої навчально-пізнавальної діяльності.

Навчальна (учбова) діяльність – процес, внаслідок якого людина набуває нові або змінює вже набуті знання, уміння і навички, вдосконалює і розвиває свої здібності. Ця діяльність дає змогу адаптуватися до навколишнього світу, орієнтуватися у ньому, задовольняти власні потреби, зокрема й інтелектуальні. Як відомо, основною одиницею навчальної діяльності є учбова задача, мета якої – "... зміна самого діючого суб'єкта, тобто оволодіння певними способами діяльності" (за Д.Б. Ельконіним) [8, с. 167].

Пізнавальна діяльність – це внутрішньо взаємозв'язані дії, їх логічна послідовність, тобто складна дидактична структура. Основним показником пізнавальної діяльності є наявність мети та його результативна завершеність. Для формування компетентного вчителя початкових класів надзвичайно важливою є необхідність створення цілісної системи навчально-пізнавальної діяльності, яка повинна трансформуватися у потребу до самовираження у пошуковій, науковій діяльності.

Шляхом досконалої організації навчально-пізнавальної діяльності у процесі самоосвіти постійно удосконалюється й професійна майстерність вчителя і, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнів, батьків, колег. Творчо працюючий педагог сам створює свій особистий імідж.

До змісту і форм самоосвітньої роботи вчителів початкових класів можна віднести: опрацювання законодавчих та нормативно-правових документів з питань освіти; вивчення нових наукових ідей, актуальних педагогічних проблем (у відповідності до науково-методичної проблеми школи); вивчення передового педагогічного досвіду; робота над індивідуальною психолого-педагогічною проблемою.

Становлення творчого вчителя-професіонала повинно відбуватися не стихійно, а за індивідуальним цілеспрямованим планом самоосвіти. При складанні планів доцільно враховувати такі принципи самоосвіти вчителя направлені на навчально-пізнавальну діяльність:

1. Принцип цілісності (системність самоосвіти у навчально-пізнавальній діяльності).
2. Принцип діяльності (практична спрямованість роботи).
3. Принцип мобільності (відповідний рівень змісту навчально-пізнавальної діяльності у процесі самоосвіти професійної компетентності).
4. Принцип самореалізації (впровадження у життя своїх внутрішніх можливостей та здібностей, здатність особистості раціонально організувати свою навчально-пізнавальну діяльність) [3,с. 458].

З психолого-педагогічних позицій самоосвіта визначається як індивідуальна активність людини, спрямована на засвоєння знань, навичок і вмінь з метою задоволення потреби у навчально-пізнавальному й особистісному зростанні [2,с.18]. Хоча самоосвіта є найпоширенішим методом поповнення знань людини, що характеризується високою мотивацією, однак вона має певні недоліки, зокрема безсистемність і відсутність керівництва процесом самоосвіти, контролю за якістю засвоєної інформації. Тому, спочатку треба оволодіти необхідними уміннями та навичками, розвинути здатність до самоорганізації і контролю, самостійного мислення і виявити вольові якості особистості: організованість, наполегливість, витримка та ін.

Розглянемо умови формування та розвитку навчально-пізнавальної діяльності вчителя початкової школи у процесі самоосвіти:

- розширення обсягу навчально-пізнавальної інформації та джерел, засобів її отримання, збагачення програмного матеріалу новітніми фактами та висновками, використання у викладанні різних засобів навчання, використання додаткової літератури, залучення позапрограмних джерел інформації;
- перехід від репродуктивної до творчої діяльності: дії за зразком, звичайний переказ матеріалу, самостійне доведення, порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, самостійне творче застосування отриманих знань, розв'язання нестандартних завдань;
- урахування навчально-пізнавальних можливостей: диференційований підхід, урахування своїх об'єктивних пізнавальних можливостей, урахування суб'єктивних уявлень вчителів початкових класів про свої можливості;
- усвідомлення особистої та суспільної значущості самоосвіти та саморозвитку [1,с. 201].

Таким чином, узагальнена концепція самореалізації особистості не може не позначатися на підході до сучасних технологій навчання та виховання.

Усвідомлення основних положень вимагає дещо переглянути на сучасному етапі освіти саму мету освіти у навчально-пізнавальному та виховному процесі. У визначенні діяльності вчителя варто пам'ятати, що основний шлях розвитку людини – це її самореалізація, самобудівництво й розгортання індивідуальних здібностей.

Об'єм і глибина понять "навчально-пізнавальна діяльність" та "самоосвіта" є різними, але об'єднують їх компоненти, які необхідні для повноцінної реалізації даної парадигми: стартовий інтелектуальний потенціал. Це певний обсяг знань, умінь та навичок, набутих учителем початкових класів. Знання – фундамент навчально-пізнавальної діяльності. При постійній самоосвіті вчитель початкових класів постійно удосконалює рівень своєї інтелектуальної компетентності, а саме: стан науково-теоретичної підготовки; стан психолого-педагогічної підготовки; стан методичної підготовки; стан технологічної підготовки.

Розглянемо мотиви формування неперервної самоосвіти педагога у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Під мотивацією розуміють сукупність внутрішніх та зовнішніх сил, які збуджують педагога до навчально-пізнавальної діяльності та надають їй певного сенсу. Серед мотивів найчастіше зустрічаються: прагнення до постійного самовдосконалення; прагнення до самовираження; прагнення самореалізації та самоствердження особистості; професійне зростання; розширення кругозору; підвищення рівня розвитку усіх видів компетентностей; наявність навчально-пізнавальної зацікавленості; створення позитивного іміджу серед учнів, батьків, колег; підвищення кваліфікаційної категорії під час атестації; отримання нагород; підвищення особистісного рейтингу на різних рівнях підпорядкування.

Психологи виділяють в структурі мотивації такі компоненти:
самосвідомість, самовиховання, самонавчання [8,с. 156].

Навички самостійного оволодіння знаннями – це навички, набуті людиною на підставі власних психофізіологічних особливостей та удосконалені у процесі життєдіяльності: читання; слухання; спостереження; експеримент.

Уміння розумової діяльності вчителя початкової школи: чуттєве пізнання; техніка мислення; вибір проблем та шляхів рішення.

Уміння самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності – це вибір джерел пізнання: вибір форм самоосвіти; планування; організація робочого місця; самоорганізація; самоаналіз. Отже, самоосвітню діяльність вчителя початкових класів можна розглядати як сукупність декількох "само-": самооцінка –

вміння оцінювати свої можливості; самооблік – вміння брати до уваги наявність своїх якостей; самовизначення – вміння вибрати своє місце у житті, суспільстві, усвідомлювати свої інтереси; самоорганізація – вміння знайти джерело навчально-пізнавання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організовувати робоче місце та діяльність; самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей; самокритичність – вміння критично оцінювати перевагу та недоліки власної роботи; самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність; саморозвиток – результат самоосвіти.

Навчально-пізнавальна активність і самостійність вчителя початкової школи є якісними характеристиками навчально-пізнавальної діяльності, вони взаємозумовлені, взаємозв'язані, але не тотожні. "Активність... – означає свідоме, вольове, цілеспрямоване виконання розумової чи фізичної роботи, необхідної для оволодіння знаннями, вміннями, навичками, включаючи користування ними у подальшій навчальній роботі і практичній діяльності" [5]. Вона виявляється у характері сприймання, реакції на нові знання, кількості навчально-пізнавальних питань тощо. Навчально-пізнавальна активність супроводжує будь-яку самостійну дію, це, по суті, готовність (здатність і прагнення) до енергійного, ініціативного оволодіння знаннями, докладання вольових зусиль [10, с. 383]. Навчально-пізнавальна діяльність вчителя початкової школи у процесі самоосвіти завжди спрямована на засвоєння нових знань, передбачає готовність педагога до пошукової роботи, а навчально-пізнавальна активність має місце і під час засвоєння знань і під час їх відтворення, закріплення. Навчально-пізнавальна самостійність співвідноситься з творчими здібностями як родові і видові поняття, але формування обох цих якостей можливе лише в процесі активної інтелектуальної діяльності. Навчально-пізнавальна активність і навчально-пізнавальна самостійність взаємно посилюють одна одну: в умовах розумової активності виявляється самостійність педагога, яка є необхідним внутрішнім стимулом розвитку мислення. Але хоч ці сторони навчально-пізнавальної діяльності тісно пов'язані, кожна з них через специфічність виявів і формування є окремим предметом дослідження.

Навчально-пізнавальна діяльність у процесі самоосвіти має структурні етапи, проходження яких є необхідним: підготовчий (самоусвідомлення дидактичних завдань та постановка плану навчально-пізнавальної роботи; знаходження навчально-пізнавальної проблеми, яка є як актуальною, так і необхідною для вас; установка на увагу та чітко відокремлений час на роботу; мотивація самостійної роботи; при можливості, інструктаж досвідчених науковців в області самоосвітньої діяльності конкретно для вчителя початкових класів), виконавчий етап (безпосереднє виконання педагогом свого навчально-пізнавального завдання самостійної роботи; самоконтроль за своєю роботою; використання порад організації своєї наукової роботи та керування планом самостійної роботи); підсумковий етап (перевірка самостійної роботи на практиці; самоконтроль; самооцінювання своїх результатів роботи; підкреслення позитивних моментів у самостійній роботі і можливих невдач та помилок під час виконання навчально-пізнавальної діяльності). Типова помилка у процесі організації самостійної роботи у тому, що часто забувається про підсумковий етап, підведення підсумків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, оволодівши основами навчально-пізнавальної діяльності вчителя початкових класів у процесі самоосвіти під час своєї педагогічної діяльності, фахівець зможе постійно поглиблювати свої знання, розвивати свої здібності розв'язувати професійні задачі, у нього з'являється позитивна мотивація самоосвітньої діяльності. Успіх ефективної організації навчально-пізнавальної роботи значною мірою визначається рівнем професійної компетентності вчителя початкової школи.

Пропонуємо такі основні засади навчально-пізнавальної діяльності вчителя початкової школи у процесі самоосвіти: систематичне читанням і звернення до авторитетних джерел (на паперових, електронних носіях); аналіз матеріалу джерел, перевірка їх на практиці; прослуховування лекцій, докладів в установах, до яких ви не залучені офіційно; використання порад фахівців заради підвищення власних знань чи майстерності; дослідницька діяльність для досягнення певного рівня освітньої кваліфікації, експерименти, моделювання, при змозі працюйте помічником під керівництвом освіченого фахівця тощо.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України / Алексюк А. М. – К. : Либідь, 1998. – 520 с.
2. Буряк В. К. Умови та засоби самоосвіти/ В. К Буряк // Вища школа. – 2002. – №6. – С. 18-29.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 576 с.
4. Гавриш Н.В., Лопухіна Т.В. Організація самостійної пізнавальної діяльності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки / Н.В. Гавриш // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Серія: Педагогіка і психологія. – Вип.8. – Ч.1. – Ялта: РВВ КГУ, 2005. – С. 8-14.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко – К. – Либідь, 1997. – 376с.
6. Кремень В.Г. Освіта в Україні: стан і перспективи розвитку //Неперервна професійна освіта: теорія і практика: 36. наук. пр.: У 2 ч.: /За ред. І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало. – К.: АПН України, 2001. – Ч. 1. – С. 5-14.

7. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості / АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К.: Поліграф книга, 1996. – 505с.
8. Теоретичні основи та актуальні проблеми сучасної дидактики: Навчальний посібник для педагогічних університетів. – Тернопіль: Ліком, 1997.-222с.
9. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич – К.: "Магістр-S", 1998. – 200с.
10. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. Посібник/ Ягупов В.В..-К.: Либідь, 2002.-560с.

А.С. Ратушинская

УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В САМООБРАЗОВАНИИ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Резюме

В статье раскрываются принципы самообразования учителя начальных классов, выделяются основные условия и направления формирования учебно-познавательной деятельности учителя начальной школы в процессе самообразования. Также всесторонне рассматриваются понятия "самообразование" и "учебно-познавательная деятельность", описываются составляющие самообразовательной деятельности учителя начальных классов. На основании изучения большого массива научной информации автор даёт оценку содержанию и формам осуществления самостоятельной деятельности учителя начальной школы.

Ключевые слова: непрерывное самообразование, организация самообразовательной деятельности, учебно-познавательная деятельность, творчество, мобильность, самореализация, компетентность, мотивация.

A.S.Ratushynska

COGNITIVE ACTIVITY IN PRIMARY SCHOOL TEACHER'S SELF-EDUCATION

Summary

The article describes the principles of primary school teacher's self-education, the main conditions and directions of primary school teacher's cognitive activity in the process of self-education. The concepts "self-education" and "cognitive activity" are defined and the components of primary school teacher's self-education are revealed. On the basis of numerous scientific information the author evaluates the content and the forms of realization of primary school teacher's self-education.

Key words: continuous self-education, organizing of self-education activities, cognitive activity, creativity, mobility, self-fulfillment, being competent, motivation.

УДК 37.017.4

О. А. Бояринцев

ГРОМАДСЬКІ МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

У статті проаналізовано питання громадянського та військово-патріотичного виховання в умовах діяльності молодіжних організацій, зокрема, військово-патріотичних клубів. Здійснено аналіз досвіду роботи клубного військово-патріотичного виховання Сумщини. Визначено умови, що сприяють ефективності функціонування військово-патріотичних клубів: взаємодія всіх установ і організацій, задіяних у процесі громадянського і військово-патріотичного виховання на регіональному рівні з метою допомоги молодіжним організаціям; співробітництво і координація діяльності між клубами, пошуковими загонами, громадськими організаціями військово-патріотичного спрямування; забезпечення підготовленими кадрами.

Ключові слова: молодіжні організації, громадянське виховання; військово-патріотичне виховання, педагогічні умови.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Важливість дослідження ролі громадських молодіжних організацій у патріотичному вихованні сучасної молоді обумовлено потребами практики, насамперед, – активного залучення молоді до державотворчих процесів на основі їх виховання в дусі відданості Батьківщині, формування потреби і здатності працювати, творити, перемагати, створювати матеріальні і духовні блага як для себе, так і для людей. На жаль, останніми роками патріотична складова свідомості і практичної поведінки молоді дещо втратила свою конструктивну спрямованість. Молодь здебільшого захопилась комерцією, забезпеченням власного добробуту. Аналогічне перетворення метаморфози відбувається й з деякими громадськими об'єднаннями молоді, що існують лише на папері.

Таку ж позицію частини молоді формують, підсилюють і збуджують деякі засоби масової